

Short analysis report, survey and regional networks Region Maribor Podrje

1. Abstract

Public lighting represents a problem for many municipalities, because the public lighting infrastructure is often obsolete and as such not economically and energy efficient; in addition, there is also a lack of expert personnel, which would approach the public lighting problem in a systematic and comprehensive way as well as the different ownership of the public lighting infrastructure (often, the owner of the infrastructure is the entity which maintains and supplies electricity for public lighting).

The basic step towards solving the public lighting problem in a comprehensive way is to prepare a strategic document on how to develop public lighting, containing operational-oriented implementation plans which are the basis for the achievement of the goal of organisational objectives, energy and financial performance. The strategy has to address the technical, financial, legal, organisational, maintenance, management and other problems and processes identified by the municipality. Implementing plans for the energy rehabilitation of the public lighting infrastructure are the basis for a systematic and cost-effective implementation of the investments. This is particularly important when municipalities are looking for financial resources for energy rehabilitation either in public tenders, with banks or when deciding on financial models of energy performance contracting.

Energy performance contracting is a way of a contractual reduction in energy costs, where the Contractor shall provide the necessary measures for the efficient use of energy in the Contracting Authority's premises, and the Contracting Authority undertakes to pay for the services from the achieved energy savings.

In 2007, Slovenia adopted a law on the establishment of public-private partnerships which enables the implementation of energy performance contracting. Therefore, there is a lack of experience in this area, some of them are also negative due to the lack of knowledge. As a consequence, energy performance contracting in Slovenia has been developing very slowly. The formal legal procedures for the implementation are long and difficult, therefore smaller municipalities are having difficulty deciding to proceed with it. In Slovenia, around 70 projects were carried out over the last five years. Most of them are based on the contractual provision of an energy supply, and only a few of them were carried out in accordance with the system of a contractual provision of energy savings. Most of the projects were carried out in the public sector – in buildings, some in the field of lighting but very few within the private economy.

In general, there has been a lack of experience in Slovenia in the field of public-private partnerships, therefore a lot of people in the public sector have concerns about the implementation of such projects. Most public servants agree that a private partner ensures the following within the agreed activities:

- reduction of energy consumption and costs for energy,
- installation of more modern, more reliable and more energy-efficient systems without own investment, and
- a reduction in maintenance costs.

However, they are concerned about the level of financing, because there is a rooted belief in Slovenia that a private entity will make too much money with the implementation of such a transaction. They also share the opinion about whether the municipal services are qualified enough to provide such services in a professional way and with high quality. Awareness about the importance of environmental protection and climate change in Slovenia is low, therefore these positive effects in conjunction with the carbon dioxide emissions have no influence on their decision about energy performance contracting.

The ESCO services market in Slovenia is still in its development phase. Currently, there are up to ten ESCO companies in the market. Most of them deal with the provision of an energy supply. According to our data, only five companies offer energy performance contracting by providing energy savings and management. These are mostly companies which produce and/or supply electricity or fossil fuels. Some ESCO companies also deal with the production and/or delivery of equipment in the field of energy. Only a few companies have been established with the aim of providing energy services. All ESCO companies in Slovenia are having difficulties in accessing the capital.

The formal legal scope of the establishment of public-private partnerships in energy performance contracting is governed by the laws in the field of public-private partnerships, public procurement, and budget implementation.

The selection process of the contractor is dependent on the selected model for the implementation of measures to improve energy efficiency, and may include:

- the classical public procurement process having regard to the provisions of public procurement legislation (the Public Procurement Act, the Act on public procurement in the water, energy, transport and postal services sectors, etc.);
- public invitation to tender in accordance with the provisions of the Public-Private Partnership Act;
- the public procurement process having regard to the provisions of the public procurement legislation, as well as a public invitation to tender in accordance with the provisions of the Public-Private Partnership Act.

In Slovenia, the municipalities own public lighting. They can, however, give the infrastructure to another company by means of a lease, and the management to external contractors. External contractors can manage the infrastructure in accordance with the public procurement system or the system of concessions. In case of a public procurement system, a one- to three-year contract is concluded with the operator and then the agreed price is paid. Resources for the maintenance of investment are provided by the municipality. In the case of a concession, the procedure is carried out in accordance with the legislation on public-private partnerships. The contract with the contractor is concluded for a longer period of time – usually between 10 and 15 years. Services offered by the concessionaire or external contractor depend on the content of the contract. Models are different. In some cases, both maintenance costs and the costs of electricity are covered from the municipality budget. The same applies to the maintenance of the investment. However, in some cases these costs are managed by the external contractor who is given the agreed amount of money for the management on a monthly or yearly basis.

15 municipalities in the Upper Drava Region are actively involved in the field of energy rehabilitation of public lighting. Five of them might be regarded as an example of good practice. The biggest public lighting operator in this region is Nigrad, which manages public lighting in more than 50% of the municipalities in the region.

The use of LED lighting in Slovenia is in the development phase, however, every year more and more municipalities are deciding to install LED lights. LED lighting is still more expensive than the classical lighting, which is the reason why the majority of renovations take place without the use of LED lighting. The main opponents of LED lighting in Slovenia are a non-profit non-governmental organizations named "Temno nebo". They believe LED lighting heavily pollutes the environment, three times more than sodium lamps, due to their blue light. Due to this, they distract insects, which are extremely sensitive to light. The general opinion about LED lighting in Slovenia is that it is effective and has many applications, however, it is still very expensive.

In Slovenia there are great opportunities for the development of energy performance contracting since most public lighting is obsolete and inefficient. However, municipalities lack the money and the knowledge to execute these rehabilitations on their own. The energy rehabilitation in Slovenia is encouraged by the legislation on light pollution, which requires reduced illumination and the use of energy for public lighting. The problem is in the lack of knowledge and information on the side of the municipalities and especially because there are not enough ESCO companies or providers of these services. The lack of ESCO companies can be attributed to the lack of knowledge and particularly the limited access to capital.

2. Povzetek

Javna razsvetljava obsega razsvetljava cest in drugih nepokritih javnih površin, razsvetljava nepokritih površin za industrijske, poslovne in druge dejavnosti, osvetljevanje fasad, kulturnih spomenikov in objektov za oglaševanje, osvetljevanje površin kulturnih spomenikov, novoletno razsvetljava in drugo.

Javna razsvetljava predstavlja številnim občinam problem, saj je infrastruktura javne razsvetljave mnogokrat zastarela in kot taka energetska in ekonomsko neučinkovita, medtem ko poleg tega obstaja tudi pomanjkanje strokovnega kadra, ki bi se sistematično in celostno lotil problematike javne razsvetljav. Hkrati je »izziv« tudi različno lastništvo infrastrukture javne razsvetljave. Nema lookrat je lastnik infrastrukture tudi vzdrževalec in dobavitelj električne energije za javno razsvetljave, kar otežuje načrtovanje celovitih energetske sanacij in iskanje finančnih virov.

Osnovni korak za celovito reševanje javne razsvetljave je izdelava strateškega dokumenta kako naj se razvija javna razsvetljava, ki vsebuje operativno naravnane izvedbene plane, ki so podlaga za doseganje ciljev organizacijske, energetske in finančne učinkovitosti. Strategija mora obravnavati tehnične, finančne, pravne, organizacijske, vzdrževalne, upravljalne in ostale probleme ter procese, ki so identificirani v občini. Izvedbeni plani energetske sanacije infrastrukture javne razsvetljave so osnova za sistematično in stroškovno učinkovito izvajanje investicij. Navedeno je zelo pomembno predvsem takrat, ko občine iščejo finančna sredstva za energetska sanacija bodisi na javnih razpisih, pri bankah ali se odločajo za finančne modele energetskega pogodbenišтва.

Energetsko pogodbeništvo je način pogodbenega znižanja stroškov za energijo pri katerem izvajalec zagotovi vrsto potrebnih ukrepov za učinkovito rabo energije na naročnikovih objektih, naročnik pa se zaveže izvajalcu za te storitve plačati iz doseženega prihranka energije.

Slovenija je zakon o vzpostavitvi javno zasebnih partnerstev, ki omogoča izvedbo energetskega pogodbeništva, dobila v letu 2007. Zato izkušenj na tem področju ni veliko, nekatere izmed njih so zaradi pomanjkanja znanja tudi negativne. Zato se področje pogodbeništva v Sloveniji razvija zelo počasi. Pravno formalni postopki za izvedbo so dolgotrajni in zahtevni, zato se zanje manjše občine težje odločajo. V Sloveniji je bilo tako v zadnjih 5 letih izvedenih okoli 70 projektov. Večina jih temelji na pogodbenem zagotavljanju dobave energije, le nekaj jih je bilo izvedenih po sistemu pogodbenega zagotavljanja prihrankov energije. Večina projektov je bila izvedena v javnem sektorju v stavbah, nekaj na področju razsvetljave in zelo malo v gospodarstvu.

V splošnem v Sloveniji ni veliko izkušenj na področju javno-zasebnega partnerstva, zato ima veliko ljudi v javnem sektorju do izvedbe takšnih projektov pomisleke. Večina javnih uslužbencev se strinja, da nam zasebni partner v okviru dogovorjenih aktivnosti :

- zmanjša porabo energije in stroškov za energijo,
- zagotovi vgradnjo sodobnejših, zanesljivejših in energijsko učinkovitejših sistemov brez lastnih vlaganj in
- zmanjša stroške vzdrževanja.

Imajo pa pomisleke v zvezi z višino financiranja, kajti v Sloveniji je zakoreninjeno mišljenje, da bo zasebnik preveč zaslužil z izvedbo takšnega posla. Prav tako so mnenja, da lahko občinske službe dovolj kvalitetno in strokovno izvajajo takšno storitev. Tudi zavedanje o pomenu varovanja okolja in podnebnih sprememb je v Sloveniji nizko, zato ti pozitivni učinki v povezavi z emisijami ogljikovega dioksida nimajo vpliva na odločitev o pogodbeništvu.

V Sloveniji je trg ESCO storitev še v vzpostavljanju. Trenutno na trgu deluje do 10 ESCO podjetij. Večina izmed njih se ukvarja z zagotavljanjem dobave energije. Po naših podatkih le 5 podjetij ponuja sistem pogodbeništva z zagotavljanjem prihrankov energije in upravljanjem. Večinoma so to podjetja, ki se v osnovi ukvarjajo s proizvodnjo in/ali dobavo električne energije ali fosilnih goriv. Nekaj ESCO podjetij se v osnovi ukvarja tudi s proizvodnjo in/ali dobavo opreme na področju energije. Samo nekaj podjetij je bilo ustanovljenih z osnovnim namenom ponujanja energetskih storitev. Problematika vseh ESCO podjetij v Sloveniji je omejen dostop do kapitala.

Pravno formalno področje vzpostavitve javno-zasebnega partnerstva v energetskega pogodbeništva urejajo zakoni na področju javno-zasebnih partnerstev, javnega naročanja in izvajanja proračuna.

Postopek izbire izvajalca oziroma pogodbenika je odvisen od izbranega modela za izvajanje ukrepov za izboljšanje energetske učinkovitosti, in je lahko:

- klasično javno naročilo ob upoštevanju določb javno-naročniške zakonodaje (Zakon o javnem naročanju, Zakon o javnem naročanju na vodnem, energetskega, transportnem področju in področju poštnih storitev itd.);
- javni razpis skladno z določbami Zakona o javno-zasebnem partnerstvu;
- javno naročilo ob upoštevanju določb javno-naročniške zakonodaje, kot tudi javni razpis skladno z določbami Zakona o javno-zasebnem partnerstvu.

V Sloveniji so občine lastnice javne razsvetljave. Infrastrukturo lahko, če želijo dajo v najem drugemu podjetju. Upravljanje pa lahko oddajo zunanjim izvajalcem. Zunanji izvajalci lahko upravljanje vršijo po javno naročniškem sistemu ali po sistemu koncesij. V primeru javno naročniškega sistema to pomeni, da se z upravljavcem sklene eno do tri letna pogodba in se nato plačuje dogovorjena cena. Sredstva za investicijsko vzdrževanje zagotavlja občina. V primeru oddaje koncesije se postopek izvrši v skladu z zakonodajo o javno zasebnem partnerstvu. Pogodba se z izvajalcem sklene za daljši čas – običajno med 10 in 15 let. Katere storitve nudi koncesionar oziroma zunanji izvajalec je odvisno od vsebine pogodbe. Modeli so različni. V nekaterih primerih ostajajo tako stroški vzdrževanja kot stroški električne energije v okviru proračuna občine. Enako velja za investicijsko vzdrževanje. V nekaterih primerih pa s temi stroški upravlja zunanji izvajalec in mu občina samo mesečno ali letno nakazuje dogovorjen znesek denarja za upravljanje.

15 občin v regiji zgornjega Podravja aktivno deluje na področju energetske sanacije javne razsvetljave. 5 izmed njih bi lahko bile prikazane kot primer dobre prakse. Največji upravljavec javne razsvetljave v naši regiji je podjetje Nigrad, ki upravlja javno razsvetljavo v več kot 50% občin v regiji.

Področje uporabe LED razsvetljave v Sloveniji je v razvoju in iz leta v leto se več občin odloča za namestitve LED svetilk. Dejstvo je, da je LED razsvetljava še vedno dražja od klasične in to je razlog, da večina obnov poteka brez uporabe LED razsvetljave. Glavni nasprotnik LED razsvetljave v Sloveniji je neprofitna nevladna organizacija Temno nebo. Njihovo stališče je, da LED razsvetljava močno onesnažuje okolje, kar trikrat bolj kot natrijeve svetilke, zaradi modre svetlobe, ki jo oddajajo. S tem motijo življenje žuželk, ki so na to svetlobo izredno občutljive. Splošno mnenje o LED razsvetljavi v Sloveniji je, da je učinkovita in ima veliko možnosti uporabe, vendar je še zmeraj zelo draga.

Možnosti za razvoj energetskega pogodbenišтва v Sloveniji so velike, saj je večina javne razsvetljave zastarele in neučinkovite. Lastnega denarja in znanja pa imajo občine zelo malo, da bi se teh sanacij lotile kar same. V Sloveniji energetska sanacija dodatno vzpodbuja zakonodaja o svetlobni onesnaženosti, ki zahteva zmanjšano osvetljenost in rabo energije za javno razsvetljavo. Problem nastane v pomanjkanju znanja in informacij na strani občin in predvsem premalo ESCO podjetij oziroma ponudnikov teh storitev. Pomanjkanje ESCO podjetij je zaradi pomanjkanja znanja in predvsem omejenih možnosti dostopa do kapitala.

3. Poznavanje in zaupanje v modele energetskega pogodbenišтва

V Sloveniji se pogodbenišтво opredeljuje kot pogodbeno znižanje stroškov za energijo, ki pa ni samo način financiranja, ampak je pogodbeni model, ki poleg načrtovanja in vgradnje novih naprav zajema tudi financiranje, vodenje in nadzor obratovanja, servisiranje in vzdrževanje, odpravo motenj pa tudi motiviranje porabnikov energije.

Njegova osnova je pogodba, ki je za dogovorjeni čas sklenjena med lastnikom (ali upravljavcem) stavbe – naročnikom, in podjetjem za energetske storitve (poznano tudi kot ESCO – *Energy Service Company*) – izvajalcem.

Pogodbeno znižanje stroškov za energijo je pogodbeni model, ki predstavlja obsežno skupino pristopov za zagotavljanje energetskih storitev, ki so usmerjeni k varčevanju z energijo in zmanjšanju stroškov zanjo. Ta sistem postaja v EU eden pomembnejših načinov investiranja v nove ali izboljšane energetske sisteme v javnem sektorju ter v majhnih in srednje velikih podjetjih. Predstavlja namreč eno izmed možnih rešitev težav, saj omogoča izvajanje energijsko učinkovitih projektov tudi takrat, kadar omejena lastna sredstva tega ne omogočajo. Pogodbeno znižanje stroškov za energijo ni samo način financiranja, je pogodbeni model, ki poleg načrtovanja in vgradnje novih naprav zajema tudi financiranje, vodenje in nadzor obratovanja, servisiranje in vzdrževanje, odpravo motenj, pa tudi motiviranje porabnikov energije. Njegova osnova je bolj ali manj obsežna pogodba, ki je za dogovorjeni čas sklenjena med lastnikom stavbe, naročnikom in zasebnim podjetjem za energetske storitve, izvajalcem. Prednosti energetskega pogodbeništv v javnem sektorju so:

- izbira strokovno tehnično usposobljenega partnerja,
- izbira finančno stabilnega partnerja, ki lahko zagotovi ustrezna investicijska sredstva,
- upoštevanje načela gospodarnosti,
- uravnotežena porazdelitev tveganj med partnerjema,
- vzpostavitev konkurence v fazi izbire partnerja,
- maksimiranje fleksibilnosti javnega partnerja v okviru postavljenih ciljev projekta,
- oblikovanje uravnoteženega partnerstva,
- zagotovitev kvalitetne in pravočasne izvedbe.

Slovenija je zakon o vzpostavitvi javno zasebnih partnerstev, ki omogoča izvedbo energetskega pogodbeništv, dobila v letu 2007. Zato izkušenj na tem področju ni veliko, nekatere izmed njih so zaradi pomanjkanja znanja tudi negativne. Posledično se področje pogodbeništv v Sloveniji razvija zelo počasi. Pravno formalni postopki za izvedbo so dolgotrajni in zahtevni, zato se zanje manjše občine težje odločajo. V Sloveniji je bilo tako v zadnjih 5 letih izvedenih okoli 70 projektov. Večina jih temelji na pogodbenem zagotavljanju dobave energije, le nekaj jih je bilo izvedenih po sistemu pogodbenega zagotavljanja prihrankov energije. Večina projektov je bila izvedena v javnem sektorju v stavbah, nekaj na področju razsvetljave in zelo malo v gospodarstvu.

Na področju javne razsvetljave je izvedba energetskega pogodbeništv relativno enostavna, zato je na tem področju izvedenih kar nekaj projektov in večina med njimi je uspešnih. V Sloveniji je bilo od leta 2009 do konca 2013 izvedenih okoli 20 projektov. Vsi temeljijo na sistemu zagotavljanja prihrankov energije. S ponudnikom storitev so sklenjene koncesijske pogodbe, na podlagi katerih ponudnik energetske sanira javno razsvetlavo in jo nato dogovorjen čas tudi upravlja in vzdržuje. Občini tako zagotovi zamenjavo običajno dotrajanih in energetske neučinkovitih svetil, hkrati pa jim s strokovnim upravljanjem zagotavlja tudi nižje obratovalne in investicijske stroške. Na podlagi informacij ponudnikov energetskih storitev in občin lahko sklepamo, da so bili ti projekti uspešno izvedeni. Prav tako podatki o prihrankih v prvih letih izkazujejo pozitivno stanje. Dejstvo je, da so vsi projekti zelo uspešni v smislu prihranka energije. Na področju finančnih prihrankov, bi lahko bili projekti uspešnejši. Vendar zaradi pomanjkanja ESCO podjetij na trgu med ponudniki ni velike konkurence, zato so te storitve še razmeroma drage in dajejo tako naročniku manjše finančne prihranke.

V EU finančni perspektivi 2007 – 2013 in v operativnih programih za strukturne sklade v Sloveniji je bilo tudi nekaj finančnih sredstev namenjenih izvedbi pilotnih projektov na področju energetskega pogodbeništvu, vendar se ta sredstva niso porabila za te namene.

V letu 2012 so se v Sloveniji aktivnosti na področju energetskega pogodbeništvu močno pospešile. Glavni pospeševalci teh aktivnosti so bile energetske agencije v sodelovanju z občinami in ponudniki storitev energetskega pogodbeništvu. Tem nameram je prisluhnilo tudi pristojno ministrstvo. Tako je bil v letu 2013 pripravljen osnutek smernic za izvajanje energetskega pogodbeništvu, ki ga je potrdilo tudi Ministrstvo za finance. Glavni uporabniki teh storitev v Sloveniji so občine, zato bodo te smernice za njih zelo dobrodošle. S tem so dani pogoji in razrešene nekatere dileme o načinih financiranja v občinah. Energetsko pogodbeništvu lahko ob nepravilnem razumevanju področja in izvedenih postopkih hitro postane kreditiranje ali finančni lizing, kar pa v skladu s slovensko zakonodajo zapade v sistem kreditiranja občin, ki pa je nezaželeno oziroma so občine zakonsko zavezane k limitu na področju kreditiranja. V okviru smernic bodo pripravljena tudi navodila in obvezne vsebine pogodb, kar bo še olajšalo postopke izvedbe. V okviru EU sofinanciranih projektov so se v Sloveniji izvedli nekateri pilotni projekti, ki služijo kot učni primeri na tem področju. Informacije o teh projektih so javne in namenjene vsem, ki jih to področje zanima. Poleg osnutka smernic je v Sloveniji na voljo kar nekaj gradiva o izvajanju pogodbeništvu, postopkih izvedbe in na voljo so tudi osnutki pogodb. Teh dokumentov pristojne nadzorne službe (ministrstva, Računsko sodišče) niso uradno potrdila, zato lahko služijo le kot osnutek in je ob njihovi uporabi potrebno še veliko dodatnega znanja in izkušenj, da jih lahko pravilno uporabijo.

V splošnem v Sloveniji ni veliko izkušenj na področju javno-zasebnega partnerstva, zato ima veliko ljudi v javnem sektorju do izvedbe takšnih projektov pomisleke. Večina javnih uslužbencev se strinja, da nam zasebni partner v okviru dogovorjenih aktivnosti :

- zmanjša porabo energije in stroškov za energijo,
- zagotovi vgradnjo sodobnejših, zanesljivejših in energijsko učinkovitejših sistemov brez lastnih vlaganj in
- zmanjša stroške vzdrževanja.

Imajo pa pomisleke v zvezi z višino financiranja, kajti v Sloveniji je zakoreninjeno mišljenje, da bo zasebnik preveč zaslužil z izvedbo takšnega posla. Prav tako so mnenja, da lahko občinske službe dovolj kvalitetno in strokovno izvajajo takšno storitev. Tudi zavedanje o pomenu varovanja okolja in podnebnih sprememb je v Sloveniji nizko, zato ti pozitivni učinki v povezavi z emisijami ogljikovega dioksida nimajo vpliva na odločitev o pogodbeništvu. Ker je v Sloveniji relativno malo izvedenih in delujočih projektov in izkušenj, se odnos posameznikov do tega področja zelo počasi spreminja. Na trgu ESCO podjetij je premalo konkurence, zato naročnik ne more pridobiti več različnih pogledov, mnenj in izračunov o določenem projektu. Prav tako običajno zaradi premalo ponudnikov ne potekajo klasična pogajanja.

Med slabost izvedbe pogodbeništvu uvrščamo dolgoročnost pogodb. Pogodbe za zagotavljanje prihranka energije se sklepajo za daljša časovna obdobja od 10 do 15 let, lahko tudi več. V času trajanja pogodbe je naročnik vezan na enega samega izvajalca, s čimer se zmanjšajo njegove možnosti za sklepanje drugih pogodb. Za uspešnost projekta je zaradi dolgoročnosti sklenjene pogodbe bistvenega pomena, da pogodbenika dobro sodelujeta in učinkovito rešujeta vse morebitne nastale težave.

4. Podjetja, ki se ukvarjajo s pogodbeništvom, t.i. ESCO podjetja

V Sloveniji je trg ESCO storitev še v vzpostavljanju. Trenutno na trgu deluje do 10 ESCO podjetij. Večina izmed njih se ukvarja z zagotavljanjem dobave energije. Po naših podatkih le 5 podjetij ponuja sistem pogodbeništvu z zagotavljanjem prihrankov energije in upravljanjem. Večinoma so to podjetja, ki se v osnovi ukvarjajo s proizvodnjo in/ali dobavo električne energije ali fosilnih goriv. Nekaj ESCO podjetij se v osnovi ukvarja tudi s proizvodnjo in/ali dobavo opreme na področju energije. Samo nekaj podjetij je bilo ustanovljenih z osnovnim namenom ponujanja energetskega storitev. Problematika vseh ESCO podjetij v Sloveniji je dostop do kapitala. Večina izmed obstoječih podjetij nima dovolj lastnega kapitala. Zato je njihova ponudba odvisna od možnosti pridobitve kapitala na trgu. Prav tako so cene njihovih storitev zelo odvisne od cene kapitala na trgu. Prav tako je Slovenija majhna država in so cene zaradi majhnega obsega povpraševanja, tako pri opremljenosti kot storitvah, precej visoke. Možnosti pridobitve finančnih sredstev na trgu so za slovenska podjetja zelo odvisna od gospodarskega stanja države. Potencialni ugodni viri financiranja so možni v okviru strukturnih skladov in Evropske investicijske banke. Vendar mora država za te namene pripraviti določene operativne naloge na področju organizacije upravljanja z evropskimi skladi in natančne operativne dokumente.

V EU finančni perspektivi 2007 – 2013 in v operativnih programih za strukturne sklade v Sloveniji je bilo tudi nekaj finančnih sredstev namenjenih izvedbi pilotnih projektov na področju energetskega pogodbeništvu, vendar se ta sredstva niso porabila za te namene.

Po preverjanju informacij med potencialnimi ponudniki energetskega storitev, je zanimanje med podjetji veliko, predvsem pri ponudnikih opreme. Problem je pomanjkanje lastnega znanja na tem področju in dostop do finančnih virov. Na področju energetskega pogodbeništvu pri energetske sanaciji javne razsvetljave je zanimanja med občinami veliko, zato se številna tako projektantska podjetja kot dobavitelji svetil zelo zanimajo za možnosti vzpostavitve javno-zasebnih partnerstev. Možnost pridobitve finančnih sredstev na trgu je za slovenska podjetja zelo majhna. Evropska investicijska banka podpira predvsem velike projekte. V Sloveniji pa ponudbe iščejo slovenske občine, ki so v povprečju izredno majhne (največja občina – glavno mesto Ljubljana ima ca 25.000 svetilk, druga največja – Maribor – 14.400 svetilk).

Slovenske banke so trenutno v izredno slabem stanju in se ukvarjajo z lastno sanacijo, zato je kreditiranje podjetij izredno omejeno. Ker banke že pred krizo niso namenjale področju financiranja tematskih projektov nobene pozornosti, sedaj nimajo ne kadra in ne znanja, da bi lahko aktivno sodelovale v financiranju energetskega pogodbeništvu. Prav tako se še ne zavedajo, da je področje energetike dolgoročno sigurno in donosen posel.

5. Pravno formalni vidiki vzpostavitve pogodbeništvu

Pravno formalno področje vzpostavitve javno – zasebnega partnerstva v energetske pogodbeništvu urejajo zakoni na področju javno – zasebnih partnerstev, javnega naročanja in izvajanja proračuna.

Postopek izbire izvajalca oziroma pogodbenika je odvisen od izbranega modela za izvajanje ukrepov za izboljšanje energetske učinkovitosti in je lahko:

- klasično javno naročilo ob upoštevanju določb javno-naročniške zakonodaje (Zakon o javnem naročanju, Zakon o javnem naročanju na vodnem, energetske, transportnem področju in področju poštnih storitev itd.);

- javni razpis skladno z določbami Zakona o javno-zasebnem partnerstvu;
- javno naročilo ob upoštevanju določb javno-naročniške zakonodaje, kot tudi javni razpis skladno z določbami Zakona o javno-zasebnem partnerstvu.

Pri kakršnih koli odstopih od izbranih modelov pa je treba dosledno preučiti vplive na pravno podlago za izvajanje postopka izbire izvajalca oziroma pogodbenika in to upoštevati pri izvajanju postopkov ter kasnejšemu sklepanju pogodb. Hkrati je pri izbiri modela energetskega pogodbeništvu ter pripadajoči vsebini javnega razpisa oziroma pogodbe nujno upoštevati tudi element sofinanciranja (na primer določitev upravičenih stroškov, virov in načina financiranja). Neupoštevanje zakonskih določb glede izbire ustreznih postopkov za konkretno dejansko stanje ima namreč v veliki večini primerov za posledico ničnost pogodbe.

Zasebno vlaganje v projekte, ki so v javnem interesu, primarno ureja Zakon o javno-zasebnem partnerstvu, zato je potrebno vsakršno zasebno vlaganje v takšen projekt, torej tudi energetske pogodbeništvu, izvesti ob upoštevanju navedenega zakona ter postopkovnih aktivnosti, ki jih le-ta določa. V nadaljevanju se glede na navedeno podaja pregled glavnih elementov postopka javno-zasebnega partnerstva z navezavo na posamezne elemente energetskega pogodbeništvu.

Kot je bilo že omenjeno, so slovenske občine majhne in običajno nimajo posebnih oddelkov za področje javnih naročil. Zato imajo s tem zelo malo izkušenj in se predvsem zaradi morebitnih napak teh postopkov ne lotevajo. Za izvedbo tovrstnih razpisov in pozivov občine najemajo zunanje pravne strokovnjake, ki pa so izredno dragi. Tudi zaradi tega se področje energetskega pogodbeništvu v Sloveniji zelo počasi razvija.

Energetske pogodbeništvu na področju javne razsvetljave je zelo pomembno tudi v Sloveniji, saj je regulirano preko predpisov o energetske učinkovitosti in o svetlobnem onesnaževanju. V skladu z zakonodajo je lahko v Sloveniji maksimalna poraba energije 44 kWh na občana na leto. Večina občin trenutno presega to mejo za skoraj dva krat. Prav tako je še večina svetilk takšnih, da prekomerno onesnažujejo okolje in je del njihovega svetlobnega toka usmerjen v nebo. V skladu s pravilnikom morajo vse občine končati energetske in svetlobne sanacije do decembra 2016, od tega najmanj 25 % svetilk obstoječe razsvetljave v petih letih pred rokom popolne prilagoditve in najmanj 50 % svetilk obstoječe javne razsvetljave štiri leta pred rokom popolne prilagoditve. Po informacijah, ki so jih podale občine, večina občin do tega roka obveznosti ne bo uspela realizirati.

6. Javna razsvetljava in LED svetila

V Sloveniji so občine lastnice javne razsvetljave. Infrastrukturo lahko, če želijo dajo v najem drugemu podjetju. Upravljanje pa lahko oddajo zunanjim izvajalcem. Zunanji izvajalci lahko upravljanje vršijo po javno naročniškem sistemu ali po sistemu koncesij. V primeru javno naročniškega sistema to pomeni, da se z upravljavcem sklene eno do tri letna pogodba in se nato plačuje dogovorjena cena. Sredstva za investicijsko vzdrževanje zagotavlja občina. V primeru oddaje koncesije se postopek izvrši v skladu z zakonodajo o javno zasebnem partnerstvu. Pogodba se z izvajalcem sklene za daljši čas – običajno med 10 in 15 let. Katere storitve nudi koncesionar oziroma zunanji izvajalec je odvisno od vsebine pogodbe. Modeli so različni. V nekaterih primerih ostajajo tako stroški vzdrževanja kot stroški električne energije v okviru proračuna občine. Enako velja za investicijsko vzdrževanje. V nekaterih primerih pa s temi stroški

upravlja zunanji izvajalec in mu občina samo mesečno ali letno nakazuje dogovorjen znesek denarja za upravljanje. V nekaterih primerih koncesionar v proračun vplačuje koncesnino. Vendar je sistem delitve stroškov oziroma njihovo kritje zelo različno od primera do primera in stvar dogovora med občino in zunanjim izvajalcem. V nekaterih primerih z javno razsvetljavo upravlja tudi režijski obrat občine. Predvsem manjše občine opravljajo vzdrževanje kar preko svojih režijskih obratov. Električna energije se plačuje v okviru proračuna.

15 občin v regiji zgornjega Podravja aktivno deluje na področju energetske sanacije javne razsvetljave. 5 izmed njih bi lahko bile prikazane kot primer dobre prakse. Največji upravljavec javne razsvetljave v naši regiji je podjetje Nigrad, ki upravlja javno razsvetljavo v več kot 50% občin v regiji.

Področje uporabe LED razsvetljave v Sloveniji je v razvoju in iz leta v leto se več občin odloča za namestitve LED svetilk. Dejstvo je, da je LED razsvetljava še vedno dražja od klasične in to je razlog, da večina obnov poteka brez uporabe LED razsvetljave. Glavni nasprotniki LED razsvetljave v Sloveniji je neprofitna nevladna organizacija Temno nebo. Njihovo stališče je, da LED razsvetljava močno onesnažuje okolje, kar trikrat bolj kot natrijeve svetilke, zaradi modre svetlobe, ki jo oddajajo. S tem motijo življenje žuželk, ki so na to svetlobo izredno občutljive. Splošno mnenje o LED razsvetljavi v Sloveniji je, da je učinkovita in ima veliko možnosti uporabe, vendar je še zelo draga.

V nadaljevanju so prikazani poraba energije in stroški v občinah zgornjega Podravja. Povprečna raba energije je 600.000 kWh, povprečni stroški pa so 52.000 EUR. V Tabeli 1 so prikazani podatki o rabi energije in stroških zanjo ter usklajenosti svetilk z zakonodajo v občinah zgornjega Podravja.

Tabela 1: Podatki o rabi energije in stroških zanjo ter usklajenosti svetilk z zakonodajo v občinah zgornjega Podravja.

Municipality	Number lamps	Average energy use (MWh)	Average expense for energy use (€)
Cerkvenjak	80	90	9.000
Duplek	1.095	598	59.800
Hoče-Slivnica	1.215	765	76.500
Kungota	355	184	18.400
Lenart	836	673	67.300
Lovrenc na Pohorju	212	164	17.055
Miklavž na Dr. polju	705	611	61.100
Muta	342	261	26.200
Maribor	14.400	1000	920.000
Podvelka	194	177	17.700
Poljčane	624	402	40.000
Rače-Fram	734	533	53.300
Radlje ob Dravi	614	440	44.000
Ribnica na Pohorju	103	47	4.700
Ruše	1.070	556	55.600
Slovenska Bistrica	2.864	972	99.346

Starše	576	460	55.000
Sveta Ana	118	83	10.000
Sv. Trojica v Slov.gor.	170	124	13.700
Sv. Jurij ob Ščavnici	95	87	9.000
Sv. Jurij v Slov. gor.	99	90	8.500
Šentilj	1000	475	46.500
Vuzenica	292	220	20.000

Tipični obratovalni časi javne razsvetljave so med 20. in 5. uro zjutraj v poletnem času in med 17. in 7. uro v zimskem času. Del noči med 24. uro in 5. uro del svetilk deluje pri zmanjšani osvetljenosti, vendar je to odvisno od zmožnosti regulacije sistema. Samo 1 občina v regiji ima centralno nadzorno regulacijski sistem, s katerim lahko parametre osvetljenosti prilagaja zunanjim pogojem oziroma se svetilke same prilagajo osvetljenosti okolice. Več kot 50 % občin nima regulacije razsvetljave, razen možnosti vklopa in izklopa. Povprečna starost svetilk v regiji je 15 let. Kot primer dobre prakse na področju LED javne razsvetljave lahko izpostavimo občino Starše, ki je v okviru EU sofinanciranega projekta prenovila 386 svetilk in jih nadomestila z novimi modernimi LED svetili. Prav tako je bil nameščen moderen daljinsko voden nadzorno regulacijski sistem, ki omogoča nadzor nad osvetljenostjo, rabo energije in stroški.

7. Razvoj trga na področju energetskega pogodbenišva pri energetskih sanacijah javne razsvetljave

Možnosti za razvoj energetskega pogodbenišva v Sloveniji so velike, saj je večina javne razsvetljave zastarele in neučinkovite. Lastnega denarja in znanja pa imajo občine malo, da bi se teh sanacij lotile kar same. V Sloveniji energetska sanacijo dodatno vzpodbuja zakonodaja o svetlobni onesnaženosti, ki zahteva zmanjšano osvetljenost in rabo energije za javno razsvetljavo. Problem nastane v pomanjkanju znanja in informacij na strani občin in predvsem premalo ESCO podjetij oziroma ponudnikov teh storitev. Pomanjkanje ESCO podjetij je zaradi pomanjkanja znanja in predvsem omejenih možnosti dostopa do kapitala.

V okviru finančne perspektive EU 2007–2013 je bilo nekaj finančnih sredstev namenjenih občinam za sanacijo javne razsvetljave. Nekatere so ta sredstva koristile in jih po potrebi kombinirale z lastnimi sredstvi ali pa so izvajale energetska pogodbenišva. Sistem delitve sredstev je potekal na način, da so občine pripravile vlogo, v kateri so opredelile celoten investicijski načrt s preračunanimi prihranki energije. Kriterij za izbiro je bil največji prihranek energije ob najnižjih vloženi sredstvih. V okviru tega razpisa ni bilo možno dobiti sofinanciranja za celotno LED razsvetljavo, kajti razmerje med investicijo in prihrankom je bilo previsoko v primerjavi z drugimi energetsko varčnimi svetilkami. Razpis tudi ni financiral modernih nadzorno regulacijskih sistemov.

V okviru rabe EU finančnih sredstev v obdobju 2014-2020 za področje javne razsvetljave še nimamo podatkov. Drugih virov financiranja v Sloveniji ni na voljo. Banke ne nudijo posebnih finančnih sredstev, ki bi bila strogo namenska za javno razsvetljavo. Občina ali zasebnik lahko

najame klasičen kredit. Možnost posebnih pogojev zaradi energetskega pogodbenišтва banke ne nudijo.

Uporaba LED svetilk se bo razmahnila, ko se bo njihova cena približala ceni energetske učinkovite natrijeve svetilke. Kajti tudi življenjske dobe teh svetilk se podaljšujejo. Prednost LED svetilk je predvsem v možnostih regulacije svetlobe in osvetljenosti. To je predvsem uporabno v mestnih središčih in na določenih lokacijah, predvsem v povezavi z varstvom kulturne dediščine in turističnimi objekti.

LED svetilke so zelo primerne za uporabo v energetske pogodbeništvu saj z njimi upravlja zasebnik, ki garantira prihranke v energiji in stroških in se zaveda povezanosti investicijskih in obratovalnih stroškov v povezavi z življenjsko dobo svetilke ter možnostmi, ki jih ponujajo moderno nadzorno regulacijski sistemi. LED svetila so tudi zelo primerna na področju pravilne in z zakonodajo skladne osvetlitve kulturnih spomenikov in turističnih prostorov. Zaradi možnosti uporabe svetlobe različnih barv in uporabe rastrov je zelo primerna tudi bo kot dekorativni element.

